

ΤΟ ΜΙΚΡΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΑΝΝΑΣ ΜΑΝΤΑΛΕΝΑΣ ΜΠΑΧ

Διασκευή ΖΩΗΣ ΦΡΑΝΤΖΗ

(Συνέχεια εκ του προηγούμενου)

Τά κατά Ματθαίον Πάθη έκτελέστηκαν πέντε χρόνια αργότερα, τή Μεγάλη Παρασκευή. 'Αλλά επειδή ήταν πολύ δύσκολα γιά τά παιδιά του 'Αγίου Θωμά, τά τροποποίησε ο Σεβαστιανός. Μιά από τίς άλλαιγές πού έκανε ήταν ή μεταφορά του χορικού: «'Ανθρωπε, κλάψε γιά τó άμάρτημά σου» από τά Πάθη κατά 'Ιωάννην, στά Πάθη κατά Ματθαίου. 'Από τó ίδιο θέμα είναι έμπνευσμένο ένα από τά πιό ώραια πρελούτια χορικών από τó «Μικρό Βιβλίο γιά 'Εκκλησιαστικό 'Όργανο». 'Ο Σεβαστιανός είχε τήν ώραία ιδέα τά λόγια του 'Ιησοú σ' αυτά τά Πάθη και μή τά συνοδεύσει παρά μόνο από τά έγχορδα, σέ τρόπο πού ό Σωτήρας μας φαίνεται λουομένος στό φώδ. Τό τελευταίο χορικό, χωρίς άμφιβολία ένα από τά μεγαλύτερα έπιτεύγματα τίης μεγαλοφυίας του Σεβαστιανού, μάς κάνει νά ριγούμε, καθώς και ό «'Εσταυρωμένος» τίης Λειτουργίας πού θυμίζει τά λόγια τού Εύαγγελίου: «'Ενα σπαθί θά διαπεράσει τήν ψυχή σου». Μετά άπ' αυτή τήν πονεμένη κραυγή, άκούγεται ή γλυκειά μελωδία του άλλου σόλο «'Ο 'Αμνός του Θεου ό άφρων τās άμαρτίας του κόσμου» και τόχορδιακόμέρος τού τέλους «Δός όμίν ειρήνην». Αύτή ή μουσική πηγάζει κατ' εύθειαν από τήν ψυχή του Σεβαστιανού. Είχε πάντα έμπρός στά μάτια του ένα δρμα και πρós αυτό έστρεφε μέ πάθος τó νού του. Θά μπορούσε νά ειπεί όπως ό 'Αγιος Παύλος: «'Αφήνω όσα πράγματα είναι πίσω μου γιά τó να πετάξω πρós τó σκοπό». 'Αλλά ό σκοπός του, όπως κι' ό σκοπός του 'Αγίου Παύλου, δέν άνήκε σ' αυτό τόν κόσμο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

Πολύ λίγο μίλησα γιά τόν 'Ιωάννη Χριστόφορο 'Αλτνίκολ, πού έγινε σύζυγος τίης κόρης μας 'Ελισάβετ. 'Ηρθε σέ μάς, έξη χρόνια πρίν πεθάνει ό σύζυγός μου, γιά νά γίνει μαθητής του, και ή ήρεμη μετριοφροσύνη του, συνδυασμένη μέ τήν άγάπη του στή μουσική, σκλάβωσε όχι μόνο τή Λίζα μας, αλλά και όλους μας. Τά θέλω κοκκινίσματα τίης Λίζας, ή κοριτσιίστικη έπιφυλακτικότητα τίης, μοú θυμίζουν τόν καιρό πού τó βήμα του Σεβαστιανού μ' έκανε μιά νά κοκκινίζω και μιά νά χλωμαίζω. 'Όταν

»ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ»

ό Χριστόφορος μάς ζήτησε τó χέρι τίης Λίζας ό Σεβαστιανός, τού άπάντησε: «'Εχεις τήν δλόφυη συγκατάθεση τή δική μου και τίης γυναικάς μου, τó ξεύρω χωρίς νά τή ρωτήσω». 'Ο Χριστόφορος στεκόταν έμπρός στό Σεβαστιανό μέ σκυμμένο τó κεφάλι και μέ μάτια δακρυοσμένα. «Δάσκαλε, τού είπτε, δός μου τήν εύλογία σου γιά νά τήν κάνω εύτυχισημένη και γιά νά γίνω άξιος νά λέγομαι γίός σου». 'Όταν έφυγε γιά νά πάει νά βρει τή μνηστή του, έπεσα στήν άγκαλιά του Σεβαστιανού και έκλάψα. «Νά ήξευρες πώς θυμάμαι τήν ήμέρα πού μοú μίλησεσ πρώτη φορά γιά τήν άγάπη σου!» ψιθύρισα. «Και ήταν τόσο λυπητερή αύτή ή ήμέρα, μικρή μου Μανταλένα; και μοú σήκωσε τó κεφάλι γιά νά ιδώ τó πρόσωπό του πού τó φώτιζε ένα τρυφερό και λίγο κοροϊδευτικό χαμόγελο.

Όι μήνες πού άκολούθησαν πέρασαν μέ εύχάριατες προετοιμασίες γιά τó γάμο πού έγινε στίς 20 'Ιανουαρίου του 1749. 'Ενώ ή Λίζα και έγώ έτοιμάζαμε τήν προίκα, ό Σεβαστιανός έξασφάλισε γιά τόν καινούργιο του γιό μιά θέση οργανίστα στό Νάουμπεργκ. Τήν παραμονή του γάμου, κάναμε ένα μικρό οικογενειακό κονταέρτο και έκτέλεσαμε τήν Καντάτα τίης 'Ανοιξης του Σεβαστιανού. 'Ηταν από τίς πιό αγαπημένες μου αύτή ή δροσερή καντάτα, ή γεμάτη νεανική όμορφία. Όι δυό έρωτευμένοι, ήταν καθισμένοι δίπλα, ή Λίζα όμορφη και ντροπαλή, ό Χριστόφορος ήρεμος κι' εύτυχισημένος. 'Ο Σεβαστιανός συνόδευε στό κλαβεσέν και διηόθνε τή μουσική, Τή στιγμή πού ή χορωδία τραγουδούσε «δλα χαμογελοσαν στους έρωτευμένους» ένωισα τó βλέμμα του νά καρφώνεται άπάνω μου.

»'Επειτα πρότεινα και τραγουδήσαμε τó περίφημο:

Γλυκέ μικρέ 'Ιησοú, στοργική μικρέ 'Ιησοú
Εισάκουσε τó θέλημα του Πατέρα σου.

Ξαναφέρνω στό νού μου τή βραδιά αύτή τών άρραβώνων, δλη τήν οικογένεια συγκεντρωμένη γύρω από τó Σεβαστιανό, νά τραγουδάει και νά παίζει τήν πιό άγνή, τήν πιό ούράνια μουσική πού είχε βγει από τήν καρδιά του, και κρατώ μιά άνάμνηση άκόμα πού ζωντανή από

έκεινη που μου έμεινε από τις χαρές της επομένης. Τέλος, αποχαιρετήσαμε την αγαπημένη μας κόρη και ο Χριστόφορος έφυγε μαζί της με τὰ χιόνια για τὸ Νάουμπεργκ. Πρὶν ἔρθουν τὰ Χριστούγεννα ὁ Θεὸς εὐλόγησε τὴν ἔνωσή τους καὶ τοὺς χάρισε ἕνα ἀγόρι πὺν τὸ ἔβγαλαν (εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ πῶ;) Ἰωάννη Σεβαστιανό. Πρὶν ἕνα χρόνο, ὁ Ἐμμανουὲλ εἶχε δώσει τὸ ἴδιο ὄνομα στὸ δεύτερο παιδί του πὺν εἶχε γεννηθεῖ στὸ Βερολίνο.

Κι ἔτσι, ὁ Σεβαστιανὸς κι ἔγὼ γίναμε παποὺς καὶ γιαγιά. Δὲ μποροῦσα νὰ τὸ πιστέψω, τόσο κοντινὴ καὶ ζωντανὴ εἶχα διατηρήσει τὴν ἀνάμνηση τῶν ἀρραβῶνων μου, παρ' ὅλα τὰ χρόνια πὺν πέρασαν καὶ τὰ παιδιά πὺν εἴχαμε ἀποχτήσει. Βλέποντας στὸν καθρέφτη, φανταζόμουνα τὸν ἑαυτὸ μου ντυμένο ὅπως ἄλλοτε. Ὡστόσο εἶχα συνειθισθεῖ νὰ βλέπω τὸ πρόσωπο τοῦ Σεβαστιανοῦ ὅπως τὸ εἶδα τὴν πρώτη φορά στὴν ἐκκλησία τοῦ Ἀμβούργου καὶ ἔκανα μεγάλη προσπάθεια γιὰ ν' ἀντιληφθῶ τίς ἀλλαγές πὺν εἶχε κάνει ὁ καιρὸς ἐπάνω του. Ὅσο περνοῦσε ὁ καιρὸς, τόσο καὶ περισσότερο κλεινότανε στὸν ἑαυτὸ του. Θὰ ἔνιωθε φαίνεται ὅτι εἶχε πολλὴ μουσικὴ νὰ γράψει ἀκόμα καὶ δεῖ λίγους καιροὺς τοῦ ἔμεινε. «Ὁ γέρο - Μπάχ, μοῦ εἶπε μιά μέρα, δὲν ἔχει πολλὰ χρόνια μπροστά του καὶ δὲν πρέπει νὰ τὰ σπαταλάει».

Ὁ Σεβαστιανὸς ἦταν ἀπόλυτος κάτοχος μιάς τεχνικῆς πὺν τὴν εἶχε ἀποκτήσει μὲ ἀτέλειωτο μόχθο. Πλούτιζε τὸ πνεῦμα του μὲ κάθε κομμάτι πὺν τοῦ ἔφευγε στὰ χέρια καὶ δὲν ἄφηνε εὐκαιρία νὰ ὠφεληθεῖ ἀπὸ ἔργα μουσικῶν πολὺ κατωτέρων του. Οἱ νέοι μουσικοὶ ἔδρισκαν κατανόηση κοντὰ του ἄλλῃ καὶ μὲ μεγάλη ἀυστηρότητα τοὺς διόρθωνε. Ὅταν τοῦ ζητοῦσαν νὰ γράψει ἕνα εὐκόλο κομμάτι γιὰ τοὺς ἀρχαίους, ἔλεγε χαμογελώντας: «Νὰ ἴδουμ τι μπορὺ νὰ κάνω». Ἐπαρνε ἕνα εὐκόλο θέμα, ἀλλὰ μόλις ἄρχιζε νὰ τὸ ἀναπτύσσει, τοῦ ἔρχονταν τόσες ἰδέες πὺν ἔπαυε πιά τὸ κομμάτι νὰ εἶναι ἀπλό. Κι ἂν τοῦ ἔλεγαν, ἀπαντοῦσε μὲ τὸ ἀγαθὸ, λίγο πειραχτικό χαμόγελό του: «Μελετήστε το μὲ ὑπομονὴ καὶ θὰ τὸ βρῆτε ὅκο ῶτάτο».

Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ, ὁ Σεβαστιανὸς ἔφθασε στὸ ἀπόγειο τῆς δόξας του. Δὲν ταξίδευε καθόλου ἀλλὰ μουσικοὶ κάθε εἶδους καὶ ἀπ' ὅλες τίς χώρες χτυποῦσαν συχνὰ τὴν πόρτα του. Ὁ Ἐμμανουὲλ ἦταν στὸ Βερολίνο κοντὰ στὸ βασιλιά τῆς Πρωσίας, πὺν ἦταν μουσικὰ προικισμένος καὶ ζήτησε νὰ δεῖ καὶ ν' ἀκούσει τὸ δίσθημο πατέρα τοῦ κλαβερινίστα του, τὸν Κάντορα τῆς

Λειψίας. Ὁ Σεβαστιανὸς δέχτηκε μ' εὐγνωμοσύνη τὴ βασιλικὴ αὐτὴ πρόσκληση ἀλλὰ βαριότανε τὸ ταξίδι καὶ τίς ἐπίσημες τελετές, μπροστὰ στὴν ἔπιμοχὴ δῶμας τοῦ βασιλιᾶ δὲ μπορούσε ν' ἀρνηθεῖ. Κι ἔτσι ξεκίνησε, πέρασε ἀπὸ τὴ Χάλλη δῦου εἶδε τὸ Φρίντμαν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στὸ Πότσδαμ στὸ σπίτι τοῦ Ἐμμανουὲλ. Κουρασμένος καὶ σκονισμένος ἀπὸ τὸ δρόμο πήρε ἀμέσως διαταγὴ νὰ παρουσιαστῆ στὰ ἀνάκτορα. Τὸ τακτικὸ βραδυὸ κοντσέρτο θὰ ἄρχιζε σὲ λίγο, ὁ βασιλιᾶς εἶχε κιάλας τὸ φλάουτο στὰ χέρια καὶ ἡ ὀρχήστρα περίμενε δταν τοῦ παρουσιάσαν τὸν κατάλογο τῶν ἔνωνων πὺν εἶχαν φθάσει. Τοῦ ἔρριξε μιά ματιὰ, ἀκούμπησε τὸ φλάουτο καὶ γυρίζοντας πρὸς τοὺς μουσικοὺς, φώναξε, χωρὶς νὰ κρῦψει τὴ συγκίνησή του: «Κόριοι, ὁ γέρο - Μπάχ ἔφθασε!» Ὁ Σεβαστιανὸς κουρασμένος καὶ ἀκεφος, παρουσιάστηκε στὸ βασιλιά καὶ στὴν ἀνώτερη κοινωνία. Ὅταν γύρισε μοῦ περιέγραψε τὴν πολυτέλεια τοῦ παλατιοῦ καὶ τῆς αἰθουσας τῆς μουσικῆς πὺν ἦταν στολισμένη μὲ μεγάλους καθρέφτες καὶ περίτεχνα γλυπτά. Τὸ ἀναλόγιο τῆς Μεγαλειότητάς του ἦταν ἀπὸ δστρακο χελώνας μὲ κομψὰ ἀσημένια στολίδια. Εἶδε ἀκόμα ἕνα θαυμάσιο τσέμπαλο μὲ ἀσημένια πεντάλ καὶ στὴν αἴθουσα τῆς μουσικῆς πολλὲς θηκεῖς ὄργανων ἦταν καμωμένες ἀπὸ τὸ ἴδιο πολύτιμο δστρακο. Ὅταν ὁ Σεβαστιανὸς ζήτησε συγγνώμη γιὰ τὸ κοστοῦμι του, μερικὸ αὐλικὸ χαμογέλασαν κρυφὰ ἀλλὰ ὁ βασιλιᾶς μ' ἕνα βλέμμα τοὺς θύμισε ὅτι οἱ μεγαλοφυεῖς δὲν κρίνονται ἀπὸ τὴν κόψη πὺν εἶχε τὸ σακάκι τους. Γιὰ ἐκεῖνο τὸ βράδυ τὸ βασιλικὸ κοντσέρτο γιὰ φλάουτο παραμερίστηκε καὶ ὁ βασιλιᾶς ἔπαιξε μόνο τὸν ρόλο τοῦ ἀκροατῆ. Ὁδήγησε τὸ Σεβαστιανὸ σ' ὅλες τίς αἴθουσες, τοῦ ἔδειξε τὰ ἐπὶ πιάνα του καὶ τὸν παρακάλεσε νὰ τοῦ κάνει τὴ χάρη νὰ δοκιμάσει τὰ ὄργανα. Τότε ὁ Σεβαστιανὸς κάθησε, ἄρχισε νὰ παίζει καὶ ἴσως μερικὸ ἀπὸ τοὺς ἀκροατῆς θὰ σκέφθηκαν ὅτι ἐκείνη τὴ νύχτα στὸ παλάτι ἦταν δυὸ βασιλιᾶδες. Ἐπειτα παρακάλεσε τὸ βασιλιά νὰ τοῦ δώσει ἕνα θέμα φούγκας γιὰ νὰ αὐτοχεδιάσει ἀπάνω σ' αὐτό. Καὶ δταν τοῦ δόθηκε τὸ ἀνάπτειε μὲ τὸν ἀσύγκριτα ζωντανὸ καὶ συμπεκνωμένο τρόπο του ἀφήνοντας κατάπληκτο καὶ γοητευμένο τὸ βασιλιά.

Τὴν ἄλλη ἡμέρα ἔπαιξε ὄργανο στὴν ἐκκλησία ἔμπροσθ ἰν ἕνα ἐνθουσιασμένο πλήθος. Τὸ βράδυ τὸν ξανακάλεσαν στὸ Πότσδαμ καὶ ὁ βασιλιᾶς τὸν παρακάλεσε νὰ ἐκτελέσει μιά φούγκα μὲ ἔξι φωνές, γιὰ νὰ μπορέσει ν' ἀντιλη-

φθει πώς μπορεί να ανάπτυχθει πολυφωνικά ένα θέμα. Αύτη τη φορά ο Σεβαστιανός διάλεξε μόνο τὸ θέμα καὶ αὐτοσχέδιασε μιὰ φούγκα πού ἐνθουσίασε τὸ βασιλιά καὶ τὸν ἔκανε νὰ φωνάξει: «Μόνο ἓνας Μπάχ ὑπάρχει!»

Μετὰ ἀπ' αὐτὲς τὲς εὐχάριστες ἡμέρες τὸ Πότσδαμ ὁ Σεβαστιανὸς ἔφυγε γιὰ τὸ Βερολίνο, ὅπου ἐπισκέφθηκε τὸ καινούργιο κτίριο τῆς Ὀπερας. Γυρίζοντας στὸ σπίτι στράφηκε ἀμέσως στὴ δουλειά γιὰ νὰ κάνει, μὲ τὸ θέμα πού τοῦ εἶχε δοθεῖ, μιὰ φούγκα μὲ τρεῖς φωνές καὶ μιὰ μὲ ἔξη, ὀκτῶ κανόνες, μιὰ φούγκα μὲ κανόνα μὲ ἀπόδοση στὴν πέμπτη, μιὰ σονάτα σὲ τέσσερα μέρη καὶ ἓνα κανόνα μὲ δυὸ φωνές σὲ μπάσο κοντινοῦ, ὅλα αὐτὰ ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὸ βασιλικὸ θέμα. Αὐτὸ τὸ ἔργο τὸ ὠνόμασε Μουσικὴ Προσφορά καὶ τὸ πρῶτο ἀντίτυπο πλοῦσια γραμμῆνο σὲ χαρτί πολυτελείας καὶ δερματόδετο τὸ πρόσφερε στὸ βασιλιά. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ κομμάτια εἶναι γραμμῆνα γιὰ φλάουτο γιὰτὸ Ἰωάννη Φρειδερίκο 2ος τῆς Πρωσίας ἦταν καλὸς φλαουτίστας. Ἡ Μουσικὴ Προσφορά, εἶναι ὥρατο καὶ ἐνδιαφέρον ἔργον καὶ ἀξίζει νὰ προσφερθεῖ ἀπὸ τὸ Σεβαστιανὸν σ' ἓνα τόσο μουσικὸ μονάρχην. Μετὰ ἀπ' αὐτὴ τὴ δουλειὰ πού βόηθησε πολλὴ τὴν ἐμπνευσή του, ὁ Σεβαστιανὸς ἔγραψε τὴν ἀσύγκριτη Τέχνη τῆς Φούγκας, τὸ λαμπρὸ ἐπιστέγασμα τῆς μουσικῆς του ζωῆς. Εἶναι ἔργο βαθιὰ μορφωτικὸ καὶ κάποιος τὸ χαρακτηρισε «ἔργο ὑπέροχον καὶ πρακτικὸ μαζί, θησαυρὸς ἀληθινός». Ἐνας ἄλλος θαυμαστής τοῦ Σεβαστιανοῦ ἔλεγε: «Ἡ Τέχνη τῆς Φούγκας εἶναι πολὺ μεγάλη γι' αὐτὸ τὸν κόσμον». Πραγματικὰ μόνον ἓνας τέλειος μουσικὸς μπορεῖ νὰ ἐκτιμῆσει τὸ μῆγμα σοφίας καὶ ἐμπνευσης πού τοῦ χάρισε ὁ συνθέτης του. Ὁ τόνος τοῦ ἔργου εἶναι βαρὺς καὶ θρησκευτικὸς ὅπως ὅλη ἡ ζωὴ τὸ δημιουργοῦ τοῦ πού ἐργαζόταν ἀκόμα σ' αὐτὸ τὸ ἔργο ὅταν τὸν βρῆκε ὁ θάνατος.

Ἀπὸ τὰ μικρὰ του χρόνια δόθηκε ὁ Σεβαστιανὸς στὴ μουσικὴ χωρὶς δισταγμὸ καὶ ἔχασε τὸ φῶς του γι' αὐτὴν. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἔργα πού σύνθετε, εἶχε ἀνάγκη ν' ἀντιγράψει ἔργα ἄλλων. Ἐργαζόταν ὡς ἀργά τὴν νύχτα μὲ κερὰ καὶ ἡμεῖς, τὰ παιδιὰ του, οἱ μαθητὲς του κι' ἐγὼ τὸν βοηθοῦσαμε ὅσο μπορούσαμε. Κανένας μας ὅμως δὲν μπορούσε νὰ γράψει τὴ μουσικὴ πού εἶχε ἔκείνος στὸ μυαλό του. Γι' αὐτὸ χειροτέρευσε τὸσο ἡ δραση του πού μὲ πόνον τὸν ἔβλεπα νὰ ψάχνει μὲ τὸ χερί γιὰ νὰ βρεῖ τὸ πόμολο τῆς πόρτας ἢ τὸ κἀθίμα πρὶν καθῆσει. Ζητοῦσε ὄλο καὶ περισσότερα κερὰ καὶ μοῦ ἔλεγε:

«ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ»

Πρέπει νὰ γράφω ὅσο ἀκόμα βλέπω, Μανταλένα». Κι' ἐγὼ δὲ μπορούσα τίποτα ἄλλο νὰ κάνω παρὰ νὰ κλαῖω κρυφαὶ καὶ νὰ παρακαλῶ νὰ τυφλωθῶ στὴ θέση του ἐγὼ πού δὲν εἶχα τίποτα νὰ δημιουργήσω.

Μέσα σ' αὐτὸν τὸν πόνον μου εἶδα μιὰ φωτεινὴ ἀχτίδα, Ἐνας διάσημος Ἄγγλος χειρουργὸς ἦρθε στὴ Λειψία καὶ ὄλοι μᾶς παρακίνησαν νὰ τὸν καλέσουμε νὰ χειρουργήσει τὸ Σεβαστιανὸν γιὰ νὰ τοῦ ἐναναθώσει τὸ φῶς του. Ὁ σύζυγός μου δὲ δέχτηκε στὴν ἀρχὴ κι' ἐγὼ δὲν τὸν ἐπηρεάσα καθόλου. Στὸ τέλος ὅμως, κάτω ἀπὸ τὴ μεγάλη πίεση τῶν φίλων, δέχτηκε. Ὑπόμεινε τὴν ὀδυνηρὴ αὐτὴ ἐπέμβαση χωρὶς νὰ τοῦ ξεφύγει οὔτε ἓνα παράπονο, ἀλλὰ ὅταν τοῦ ἐβγαλαν τοὺς ἐπιδέσμους, ἡ δραση του εἶχε χειροτερεύσει. Ὁ γιατρός εἶπε ὅτι χρειαζόταν καὶ δεύτερη ἐγχείρηση. Ἐγινε κι' αὐτὴ καὶ εἶχε ἀποτέλεσμα νὰ τυφλώσει ὀλότελα τὸν ἄντρα μου. Ἡ καρτερικότητα πού ἔδειξε σ' αὐτὴ τὴ συμφορὰ πού γι' αὐτὸν ἦταν χειρότερη κι' ἀπὸ τὸ θάνατο, εἶναι ἀπίστευτη.

Τὶς τελευταῖες ἑβδομάδες τῆς ζωῆς του, βαθιά γαλήνη τὸν κυρίευσε. Ποτὲ δὲν εἶχε φοβηθεῖ τὸ θάνατο ἀφοῦ τὸν ἔβλεπε σάν τὸ ἀληθινὸ συμπλήρωμα κάθε δρασης. Αὐτὸ τὸ αἶσθημα εἶχε ἐμπνεύσει τὴ μουσικὴ του. Οἱ ὥραιότες καντάτες του εἶναι ἐκεῖνες πού ἐκφράζουν τὴ σκέψη καὶ ἀκόμα τὴν ἐπιθυμία τοῦ θανάτου. Ἀπὸ τὸν καιρὸ πού ἔφυγε καὶ περὼ τὸν καιρὸ μου μὲ τὸ ν' ἀναλογίζομαι τὸ χαρακτῆρα του, τὰ λόγια του κι' ὅλα τὰ περασμένα, καταλαβαίνω ὅτι θάνατος σήμαινε γιὰ ἐκεῖνον ἀπόλυτη ἀπελευθέρωση. Τόση ἦταν ἡ νοσταλγία του γιὰ ἓνα τέλειο κόσμον.

Σὲ μιὰ ἀπὸ τίς καντάτες του, συναντοῦμε τὰ λόγια: «Καλῶς ἦρθες, θά σοῦ πῶ». Μιὰ δὲ μορφή καὶ γλυκεῖα μελωδία σύνθεσε πάνω στὰ λόγια: «Ἄς σημάνει λοιπόν ἡ ποθητὴ ὥρα». Καὶ τί φλογερὴ ἐπιθυμία ἐκφράζει ἡ ἐξαισία καντάτα: «Ἄγαπημένε μου Θεέ, πότε θά πεθάνω;».

Ἡ τυφλότητα δὲ τὸν ἐμπόδιζε νὰ ἐργάζεται μέχρι τὴν τελευταία του στιγμή μὲ τὴ βοήθεια τοῦ γαμπροῦ του Ἀλτνικόλ. Ἐνανέβλεπε τὰ δεκαοκτὼ μῆγάλα του χορικά γιὰ ὄργανον ὅταν τὸν ἐγκαταλείψανε καὶ οἱ τελευταῖες του δυνάμεις. Μὲ τί ἀκρίβεια θυμᾶμαι ἕνας ἐξαιρετικὸς μέρειος τῶν τελευταίων ὥρων. Εἶχε ἐλαρτυρήσει κοντὰ του τρεῖς νύχτες. Τὴν τέταρτη εἶπε πὼς ἤθελε νὰ κοιμηθεῖ καὶ μὲ παρακάλεσε νὰ πάω κι' ἐγὼ νὰ ξεκουραστώ. Τὸν ἀφήσα καὶ πῆγα νὰ ξαπλώσω. Ὁ Φρίντμαν καὶ ὁ Ἐμμανουὲλ ἔλειπαν

καί ὁ Χριστόφορος κάθησε κοντά του. Μοῦ διηγήθηκε τὴν ἄλλη μέρα ὅτι ὁ Σεβαστιανός, ἀφοῦ ἔμεινε μιά ὥρα ἀκίνητος σάν κοιμισμένος, ξαφνικά ἀνασηκώθηκε φωνάζοντας: «Χριστόφορε, πήρε χαρτί, τὸ κεφάλι μου βουίζει ἀπὸ μουσική!» Ὁ Χριστόφορος πήρε πένα καὶ χαρτί καὶ ἄρχισε νὰ γράφει, ὅτι τοῦ ὑπαγόρευε ὁ δάσκαλός του. Ὅταν τελείωσε, ὁ Σεβαστιανός ἄφησε τὸ κεφάλι του νὰ πέσει στὸ μαξιλάρι καὶ ψιθύρισε τόσο σιγανὰ πὺ μὲς ἀκουγότανε: «Εἶναι ἡ τελευταία μου μουσική».

Ἦταν μπῆκα στὸ δωμάτιο, τὴν ὥρα πὺ ἔβγαινε ὁ ἥλιος, ὁ Χριστόφορος μοῦ ἔδειξε τὸ χειρόγραφο. «Κύτταξε, μοῦ εἶπε, τί ὠραῖο πὺ εἶναι! Στέκομαι ἐμπρὸς στὸ θρόνο Σου. Πὺς παλεύει ἡ ψυχὴ του ἐναντία στὸ σκοτάδι καὶ στὸν πόνο, σάν λάμψη μεσ' στὴ σκοτεινιά μοιάζει ἡ θαυμαστὴ καὶ ἡρεμὴ μελωδία πὺ ξεπετάγεται πρὸς τὸν οὐράνιο αἰθέρα!».

Ἄλλὰ τὰ δάκρυα μ' ἐμπόδιζαν νὰ διαβάσω τὴν παρτιτούρα. Κρατώντας τοὺς λυγμούς μου γιὰ νὰ μὴν ταραξῶ τὸν ὕπνο τοῦ Σεβαστιανοῦ, πλησίασα στὸ παράθυρο καὶ στάθηκα κυττάζοντας τὸν ἥλιο πὺ ἀρχίζει νὰ ροδίζει τὸν οὐρανὸ. Δὲν ξέρω πόσο ἔμεινα ἔτσι, βιάθοντας ἕνα περιεργὸ αἶσθημα ἀθλιότητος μαζὶ καὶ θριάμβου. Τέλος τὸν ἀκουσα νὰ μὲ φωνάζει: «Μανταλένα, ἔλα κοντά μου, χρυσὴ μου». Κατάπληκτη ἀπὸ τὸν παράξενο ἦχο τῆς φωνῆς του, γύρισα, Ὁ Χριστόφορος εἶχε φύγει, ἤμαστε μόνοι μας. Ἔτρεξα κογὰ του. Τὰ μάτια του ἦταν ἀνοιχτά! Μὲ κύτταξε, μὲ ἔβλεπε! Τὰ μάτια του, πὺ εἶχαν μικρύνει ἀπὸ τὸν πόνο καὶ τὴν προσπάθεια, ἄνοιγαν μὲ μιά λάμψη πονεμένη!

Αὐτὸ ἦταν τὸ τελευταῖο δῶρο πὺ τοῦ ἔστειλε ὁ Θεός. Πρὶν πεθάνει εἶδε ἀκόμα μιά φορά τὸν ἥλιο, τὰ παιδιά κι' ἐμένα, εἶδε τὸ ἐγγονάκι του πὺ εἶχε φέρει ἡ Λίτσα. Τοῦ ἔδειξα ἕνα κόκκινο τριαντάφυλλο καὶ κάρφωσε τὸ βλέμμα του στὸ ὠραῖο του χρῶμα. «Ἄλλὰ ἐκεῖ πὺ πηγαίνο, μοῦ εἶπε, ὑπάρχουν πὺ ὠραῖα πράγματα Μανταλένα, πὺ ὠραῖα χρώματα, καὶ μουσικὴ πὺ δὲν τὴν ἔχουμε ἀκούσει, οὔτε σὺ οὔτε ἐγώ, πὺ μόνο νὰ τὴν ὄνειρευθοῦμε μποροῦμε καὶ τέλος... ὁ Θεός».

Ἄναπαύταν ἡσυχος, κρατώντας τὸ χέρι

μου. Σὲ λίγο, καταλάβαμε ὅτι τὸ τέλος πλησιάζει. «Κάνετε λίγη μουσικὴ, τραγουδήστε κάτι ὠραῖο, γιὰτί ἡ ὥρα μου πλησιάζει». Ἀναρωτήθηκα μὲ ἀγωνία τί ἔπρεπε νὰ διαλέξουμε. Ποιά ἐπίγεια μουσικὴ θ' ἀντηχοῦσε στ' αὐτιά του πὺ σὲ λίγο θ' ἀκούγαν τὴν οὐράνια μουσικὴ; Ξαφνικά μοῦ ἦρθε ἡ ἐμπνευστὴ καὶ ἄρχισα νὰ τραγουδῶ τὸ χορικό: «Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι θὰ πεθάνουν» πὺ ἀπάνω σ' αὐτὸ εἶχε συνθέσει ἕνα συγκινητικὸ πρελούδιο. Οἱ ἄλλοι μὲ συνόδευσαν γιὰ νὰ συμπληρωθοῦν οἱ τέσσερες φωνές. Καθὼς τραγουδοῦσαμε, μιά μακάρια γαλήνη χύθηκε στὸ πρόσωπο τοῦ Σεβαστιανοῦ. Εἶχε γλυτώσει ἀπὸ τὰ βάσανα τῆς γῆς.

Ἦταν Τρίτη βράδυ, 29 Ἰουλίου 1750, ὁκτώ καὶ τέταρτο. Τὴν Παρασκευὴ τὸ πρωτὸ, τελέστηκε ἡ νεκρώσιμη λειτουργία στὸν Ἅγιο Ἰωάννη τῆς Λειψίας καὶ ὁ Κάντορας ἐνταφιάστηκε στὸ νεκροταφεῖο τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ. Ἀπὸ τὸν ἄμβωνα, μίλησε σύντομα ὁ πάστορας γιὰ τὸ χαρακτηριστὰ του, τὸ ἔργο του καὶ τὴ ζωὴ του.

Ἄλλὰ πὺ δυνατὰ κι' ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ πάστορα, ἀντηχοῦσαν μεσ' στὴν καρδιά μου τὰ λόγια τοῦ χορικοῦ πὺ εἶχε μελοποιήσει ὁ Σεβαστιανός στὸ νεκρικό κρεββάτι του.

«Στέκομαι ἐμπρὸς στὸ θρόνο Σου, Θεέ μου, τὸν ἑαυτὸ μου ἐμπιστεύομαι στὰ χέρια Σου. Στρέψε σὲ μὲ τὴ σπλαχνικὴ μορφή Σου καὶ μὴ μοῦ στερήσεις τὴ χάρι Σου.»

Ἔτσι τελειώνει ἡ ἱστορία τῆς ζωῆς τοῦ Ἰωάννη Σεβαστιανοῦ Μπάχ. Τὸ χρέος πὺ μοῦ εἶχε ὑποδείξει ὁ Γκασπάρ Μπούργκχολτ, νὰ γράψω ὅσο πὺ καθαρὰ θυμύμονα τὴν ἱστορία τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου τοῦ συζύγου μου, αὐτὸ τὸ χρέος πὺ ἦταν γιὰ μένα τόσους μῆνες μιά μεγάλη ἠθικὴ ἐνίσχυση, τελείωσε. Κι' ἐπειδὴ τελείωσε, ἔχω τὴν ἐντύπωση ὅτι κι' ἡ δικὴ μου ζωὴ πλησιάζει στὸ τέλος τῆς. Δὲν ἔχω πια κανένα λόγο νὰ βρίσκομαι ἐδῶ κάτω. Ἡ πραγματικὴ μου ὑπαρξὴ χάθηκε μὲ τὸ Σεβαστιανὸ καὶ παρακαλῶ τὸ Θεὸ κάθε μέρα νὰ θελήσει νὰ μὲ πάρει ἀπὸ τὸ σκοτεινὸ αὐτὸ τόπο καὶ νὰ μὲ ἀξιώσει νὰ συναντήσω τὸν ἄντρο μου πὺ, ἀπὸ τὴν πρώτη μας συνάντηση, ἦταν τὸ πᾶν γιὰ μένα. Οἱ μέρες μοῦ φαίνονται ἀτέλειωτες μακρὰ του.